

Виходить у Львові
кожної п'ятниці.

—
Редакція, адміністрація і експедиція ул. академічна ч. 8.

ПРАВДА

Ціна за місячник
в Австрії

на рік злр. 4.—
 $\frac{1}{2}$ року " 2.—
 $\frac{1}{4}$ " " 1.—
за границею
на рік (8 руб.)
 $\frac{1}{2}$ року (4 руб.)

ВІСТНИК ПОЛІТИКИ, НАУКИ І ПИСЬМЕНСТВА.

Складаймо на науковий фонд товариства імени Шевченка!

Осиротіле гр. к. єпископство в Перемишлі.

Із смертю пок. єпископа Пелеша опорожнений престіл владичий в Перемишлі. Про обсаду сего престола кружляють по часописах і в поговорах всякі вісти, а се стає певним доказом великої ваги сеї справи. Для руского народу вона має велику вагу не тільки з церковного але й з національного становища і тому ми забираємо голос нині, хоч порішене сеї справи не наступить ще так скоро. Відносини церковні і національні в сій єпархії зображає нам вельми яскраво але вірно й предметово наш дописуватель в нижше наведеній статі. Події там наведені показують наглядно, що будучий владика буде мати вельми трудну й довголітню працю, поки встигне викорінити здавна загниїзджене там лихо і завести лад. До того треба отже чоловіка не тільки щиро й горячо відданого русько-католицькій церкві і свідомого її великого посланництва, але й чоловіка яernih, виразних і непохитних засад народно-русских; потреба свіжої і молодої сили, мужа великої науки, саможертви й енергії, щоби мав на бачности й на думці лише добро русько-католицької церкви і розвиток руської народности на основах чисто-народних. Тому заздалегідь звертаємо на се бачність і наших церковних достойників, як і правительства, а також бачність руських послів, бо справа ся обходить не тільки русько-католицьку церкву і руську народність, але й наш край і державу. А що там потреба значної і основної напрями відносин, потреба „доброго пастиря“, се виказує вельми основно письмо про відносини поміж руським духовенством.

В Перемиської єпархії.

У нас багато пишуть та говорять про патріотизм та подвиги нашого священицтва. Однак наколи ми придивимося троха ліпше поведенню нашого священицтва особливо в єпархії Перемиській, то без великого труду дійдемо до того переконання, що напрям всякому змаганню, хід думкам, невдоволенню і реметованню між духовними надає жменя людей, котрих наші невідрадні відносини випхали наперед. Люди сі знають дуже добре мету і ціль своєї праці, знають свої змагання, однак з ними ніколи перед більшим гуртом людей не виявляють ся; за то вміють вихіснувати найменше незадоволене між священицтвом, вміють вплинути на його думку і ужити его до своїх цілій. Такими людьми у нас бувають декани, містодекани, відпоручники ординариятські, почетні крилошани та друга духовна бранжа.

Кожний чоловік, що любить свою церкву, свій обряд, свій нарід, свою державу, не буде ніколи закривати тої хороби, що довгий час лоточила наш організм, але старатись не її пізнати а опісля добре вилічити. Такою страшною хоробою на нашім організмі було і є кацапетство, що мабуть найглубше запустило своє коріне між священицтвом єпархії Перемиської, бо тутка ділали такі славні его подвижники як Антоній Юзичинський, Григорій Шашкевич, Матковский Павел, Литинський Венедикт, котрі всіми силами старали ся з духовного, що відзначав ся щироруско-народовским переконанєм та вірністю римському Престолу, „вигнати і українство і латинство“. У тих людей було і є два лиця: одно для підчинених, друге для своєї власті.*) Власті показували вони своє лице повне преданости, лояльности і послуху; на лиці для підчинених малював ся цинїзм і іронія, що говорила: „дури як можеш,**) а гляди і стрями на схід до батюшки, бо тільки тамка наше спасеніє“. Хто неповинував ся тій девізі, хто відважив ся раз тільки ще 1884 р. написати подане до Перемиської Консисторії чистою мовою а не язичієм, того старали ся всіми силами зломати; его переганяли з місця на місце (пр. мене перенесли в перших трех літах 8 разів без подаваня), не при-

*) Се те саме, що ми не раз висказували про Zweiseelentheorie у наших москвофілів. Ред

**) Вельми характеристичне се, як пок. Григорій Шашкевич, що був свого часу совітником в міністерстві просвіти, висловлював ся про віденські відносини: „Щоби там перелізти, казав він, треба мати чоло мідяне, хід котичий і хребет свиничий“. Так то з давних Рутенців, що опісля звали ся „твердими“ вироблювали ся характери для табору москвофільского. Ред.

нимали і не привимають не тільки в терно але в пропозицію на парафії, спроваджували на донос деканський всякі комісії і т. и.

Коли бл. п. єпископ Пелеш засів на владичім Перемишкім престолі, тогдї сподівали ся ми, що він своєю енергією зуміє переломати сі ледяні криги, що подували смертельним холодом не тільки на наше національне житє, але навіть на діла церковні. Та бажання і надії наші не сповнили ся; зло було міцнійше як владича сила, ба навіть зло, прибравши собі за орудія Юстина Желехівського, Щавінського теперішнього пароха Самбірського та Іоана Яблоновського, зуміло заволодіти покійним владикою так, що він дуже неприхильно відносив ся до сьвящеників-народовців, не допускав їх, за се висував і підмагав, де міг тільки москвофілів, обсаджуючи ними виднійші і ліпші посади як Самбір Львом Щавінським, Хиляками трома Стебник, Літиню, Ієронімом Куновським Билеч та ин. Взагалі покійний владика за час свого п'ятилітнього правління одної ліпшої парохії цїсарского надання або надання владичого не обсадив народовцем лише москвофілами, одного народовця не зробив деканом або місто-деканом, але за се видвигнув на декана Горожанського такого запеку кацапа Махаїла Матковського з Горожанни великої, Антонія Волощака з Колодруб, Теофіля Калужняцького з Загір'я, Віктора Нєриневича, друга Наумовича і тестя Осип. Маркова, Дуркотів та ин. Взагалі на 40 деканатів є тільки двох народовців деканами: Орест Чехович белзький декан, Ант. Матюк ярославський, всі инші майже кацапи. Здає ся злишнім буде говорити тутка про вплив деканів на підчинене їм сьвящєнство, коли зважить ся, що духовна власть наказує сьвящєнству їй у всім повинувати ся, вони же уміють так гарно похіснувати ся своєю силою, що вимагають від сьвящєнства не тільки послуху в ділах духовних, але і в ділах національних; вони на соборчиках дають директиву, які часописи має деканальне сьвящєнство читати, до якого „общества“ вписувати ся, які книжки читати, за ким при виборах голосувати, кому уділити свого довірія, а кого з'анатемізувати. Ба навіть декотрі декани просто стають агентами „общества имени Мих. Качковского“, „Галичина“, „Страхопуда“ та ин. видавництв москвофільських, бо розпродують, а навіть силоміць розсилають видавництва тих часописей сьвящєнству в деканаті. Хто же з сьвящеників відважив би ся не прийняти присланої деканом книжки або не заплатити за ню, стягає на себе ненависть, котра чи скорше чи пізнійше німстить ся на нїм. В декотрих деканатах як Мокрянськїм звязали ся сьвященики москвофіли так з собою, що через інтриги не допустять при обсаді опорожненої парохії жадного сьвящєника-народовця. В таких деканатах господарюють після своєї владобити такі Ю. Чайковські, Скобельські, Мальяркевичі та ин. пропагуючи кацапство і все, що з ним вяже ся як найширше навіть між селянами.

Москвофілство пустило у нас так глибоко корінь, що його владика без енергії, без кріпкого характеру жадним способом зломати не може; до того треба чоловіка з посьвяченєм, з щирою любовію своєї нації і обряду, з правдивим привязанєм до Австрії і Курії римської, бо москвофіли зуміли загарбати нині для себе всі виднійші становища. А до того між сьвященством Перемиської єпархії і мало сьвящеників-народовців, а і тих зуміли наші сердечні так обмалювати перед власттю, що на них нема і одної питочки білої. В ділах духовних у нас звичайно так веде ся, що наколи декан умре або уступить, його місце займає перший містодекан. Ті же місця містодеканів, пообсаджувані людьми нам ворожими; про те справа народна в нашій єпархії без енергічного єпископа не піде ані о оден крок наперед; москвофілство буде дальше собі нишпорити, буде сіяти вражду до католицизму, до держави і до рускої народности, тих же двох народовців крилошан (що суть в Перемисли) зашахує ся так, як нині зашахувало ся, що вони або не схотять або не зможуть за добру справу унімнути ся, або просто не схоче ся їх слухати, кидаючи на них потихо перед сьвященством клевету, „зрадника“ як то кинено на одного широкого крилошанина станиславівської єпархії. Проте повинні наші верховні власти подбати щиро о те, щоби опорожнений владичий престіл обсадити чоловіком енергічним, розсудним, щирим Русиним-народовцем, котрий би і міг і хотів стати тій лютій змії на голову. Видвигати на се чоловіка без краски, що дасть ся вести другому, значить тільки, що годити ся на такий стан, який нині є і прикладати до него печать апробати.

Я зазримітив ще одно між нашими москвофілами, що ми народовці з консеквенцією повинні наслідувати. Коли який москвофіл поступить на више впливове становище, тогді тягне за собою довгий предовгий хвіст зложений з москвофілів. Він не дивить ся на родину, але бачить за собою тільки своїх одномишленників, для тих ходить, лазить, за ними просить і жебрає тільки в імя ідеї, котрій кланяє ся, і так довго не спічне, аж кожного від першого до останнього не усадить на вигіднім і впливовім становищі. На се маю сотки доказів з життя москвофілів. Я возьму за примір тільки живучого ще в Перемисли крилошанина Матковского; той вишхав до гори славних кацаїв Гумецьких, що в житю приватнім навіть намагають ся говорити чистою московщиною, посадив в Добрівлянах в добрій парохії Грабовеньського, зробив деканом Комаряньским Каламунецкого, а його заступником Козакевича Йосифа, двигнув Матковского, Волощака, Василя Гошовського з Ролева, Заяця Мих. з Горожанки та ин.; взагалі сей чоловік на своїм становищі впливовім подбав так багато про своїх одномишленників, про двигненє своєї ідеї, що дивувати ся, як оден чоловік мірних таланів, міг з такою консеквенцією

і желізною влізливостію і за часів єписк. Ступницького і єписк. Пелеша старатись о тих, що були з ним одної гадки, як міг заманювати в округ всіх, щоби тільки осягнути се, до чого стремів, бо певне жаден владики не доглинав ся в его поведеню его ідеї, так умів сховати кінці своєї праці. У нас же таку роботу народовці називають раболіп'єм, лизунством, продажею самого себе, та ще чимсь гіршим; однак чи по нашій стороні правда, про те можу сумнівати ся. Чи ж маємо лишити наших одномишленників на поталу противників? Чи ж не лежить на нас обовязок посунути і наших людей наперед, а з ними і нашу національну ідею? Чи ж се буде гріхом, коли ми будемо поборювати тих, що нехтують нашою народністю і мовою, що плюють на се, що нам сьвяте, чому покланяємо ся? Стіймо, числім ся з тим, яких чесних способів уживати нам в боротьбі з ними, братаймо ся з тими, що раді би нас утопити в морю панрусизму, а незадовго вони по наших трупах муть ходити!

Цікаве ще і то, звідки москвофільство бере ся у нас. Воно родить ся або з неумца свого власного язика, або з агітації. Сї гімназії, де катихитом москвофіл, дають великий контингент москвофілів сьвящеників; такою гімназією була колись Перемиска за часів катихита Желехівського, такою нині є гімназія Самбірська, де горячо пропагує сї згнилі ідеї катехит забороняючи ученикам уживати народні молитовники і учебники релігійні видані фонетикою. А вжеж найбільше москвофілів рекрутує ся з учеників, що кінчили школи в західній Галичині; такі Хиляки, Дуркоти, Сандовичі, Мохнацкі і ин. (вони покінчили школи в Санчу і Яслі), що нині горляють за москвофільством та московщиною, а в гімназії хто зна чи перечитали одну однісеньку руску книжку, не чули про наших письменників, про розвій нашої літератури; вони бачать тільки наш недолею прибитий люд, чують его бесіду з неї сьміють ся; чуючи же від інших про могутність, силу та багатство „Русскихъ-братушек“ на сліпо зачинають величати їх та змагати до „обєдиненія“. Кількох москалюшків що року присилають нам і наші львівські бурси „Народного Дому“ і „Ставропігія“, де господарують такі Лаголи, Мончаловскі, Савіцкі, Сивуляки та ин. Одною радою на се осьвіта та заведенє по всіх гімназіях в Галичині науки обовязкової рускої мови. А що найважнійше як найскорший поділ львівської семинарії на єпархіяльні семинарії з тим, щоби бодай половина богословських предметів подавала ся в нашій народній рускій мові, бо тогді слухач, привикне до живого слова, мусить полюбити его і відцуряє ся того, що другі силоміць змагають ему накинати. Однак при обсаді так учителів як і настоятелів в єпархіяльних ліцеїв належало би добре вважати на людей. Одна однісенька паршива вівця в такім заведеню киненєм двох трьох слів згідних до слухачів може накоїти зла на

десятки літ.*) Держати ся же того, щоби науки богословам уділяли тільки безженні або вдівці а тим самим бути примушеним брати се, що є, се було би великим блудом; чому ж не допустити способних жонатих сьвященників, котрі би і своїм таланом і поведенєм дали поруку, що поведуть ліцей добре і совістно. Чи ж пр. о. Гузар яко жонатий є гірший католик як о. Мишковский або Малиняк безженні? Так само великим злом було би се, коли би наші богослови були змушені слухати науки разом з латинниками; від нашого сьвященника жите вимагає чого инчого; він має стати слугою церкви але і слугою свого народа, він має стати головою родини. Власне для того між нашим сьвященством — особливо в его розуміннях і поглядах — тільки заколоту і баламутства, що на се ніхто не зважав ніколи; молодого богослова лишено на тій дорозі самого і він блукає ся яко питомець, привик до тої блуканини і пізнійше яко сьвященник, блукає ся, перескакуючи з одних переконань до других, не знаючи на чім має і повинен оперти ся. Люди же тільки троха проворнійші від него наставляють на него сїти, зловлюють его тай потягнуть за собою туди, куди їм подобає ся. От тих кілька слів написав я Вам в тій цілі, щоби ласкаво звернули бачну увагу при обсаді перемиского теперка опорожненого престола. Нам потреба доконче чоловіка, щоби схотів не тільки зірвати з москвофільством, але і знищити всі мости, які ведуть в той бік. Правда, доля такого єпископа не завидна, ну але при кріпкій енергії і консеквенції все би перемогло ся.

В І С Т И.

З України.

(Цензура української літератури).

Ідеї незабутних де-Шуллє і Сомр. таки мабуть і справді були великими ідеями, бо привились добре і дали свій плід сторичею. Правда, к чому рубати нові вікна, як є вікно московське? К чому ворочати мозком, як за вас думають усе в Москві? Платить тільки гроші, — будете хороші, а инше все: народність ваша, батьківщина, дідицина — усе „тлїнь и сїніє, и яко тлїнь преходять“. Не тлїнь тільки те, що до внодобы москалям, що їм на руку ковінька, а то вони і з живого діла зроблять тлїнь, що вони уже і зробили у себе, в Росії, з української літератури.

*) Так само великої ваги єсть обсада катехитур і посад учительских для рускої мови й історії.

Гірко згадувати, що й наші Українці перших часів не зуміли розумно користуватись тією частиною волі літературної, яка їм була надана в сорокових роках. Пішли дуже скоро, та дуже скоро і в стіну вперли ся... Чару випили до дна, нам не залишили нічого...

Хто скаже, що і тепер на Україні нема таланів літературних? Вони єсть, мусять бути. А де їх праця, де українська література нашої пори, де вона? Хочете знати, де вона? Соромно сказати, а правди ніде діти — українська література в корзинках під письменними столами у двох добродіїв — київського та одеського — або може де, у їх же, і в поганійшому місці! О, великі і гострі ножиці у тих добродіїв, та мабуть такі окрім того, думаєть ся, й дуже приятно віддерати клапти навісну потріб і приказувати: „Ось вам українська література“, ось вам ваші „Пісні“, ось вам ваші „Думи“, ось вам ваша „Лірна поезія“! О, дуже мабуть, кажу, се гарно, дуже відрадно!... Дуже мабуть щасливо беть ся серце того, хто наступає своєю ногою на самий що-ні-на-єсть мозок українського народу, і чує, що той мозок під ногою, і що ніхто за се лихого слова не скаже, а ще й по головиці поглядять...

Коли в деяких часописах, а то і в часній мові, дехто осмілював ся казати, що українська література в загоні, що її живосилом живають з сьвіту, то, Боже, як ополчали ся всі ті, що йдуть за московскою течією: „Хто тіснить її, де тіснить, себ у нас то тіснить? Сам народ український — бездарний, а потому і нема в его путньої літератури. „Поети“ й „писателі“ хохлацкі — тупиці безграмотні, то й чого від їх ждати? Подивіть ся, що дала ваша література за останні роки? Нічого: пісеньки хромоногі, оповіданнячка убогі, та драми многі, многі, та все плаксиві, а більш нічого. Явила ся у вас хоч одна книжка, деб автор по чоловічому, сьміло, а не по езопівски, балакав? Натяка ваша література хоч на одне передове-питанє нашої години, становить его ребром? Куди вам!“

Ось що приходить ся слухати силом і рядом. Ваша правда, добродію, сьвята правда: хахли, опріч як їсти галушки, ні к чому не адатні. А оглянемося, панове, розжуємо се діло.

Перш усього: чи можно видати на Україні таку книжку, щоб там був розум чоловічий, а не переливки з пустого в порожнє? Не можно. Ніодна друкарня в усій Росії не надрукує такої книжки на українській мові. Як би була друкарня на божому блідолічному місяцеві, і там надрукували її, то навіть і тоді вона не попалаб в число книг української літератури: аггели*) в мундирах і при шаблях за верству від землі, ще на хмарах, перехватили-б її і розшматували на малі клаптики, і ті клаптики здулиб геть в безодню.

Тепер друге. Можно друкувати книжки в Галичині але яка користь буде з сего? Автор надрукує свої твори, посадить на друк кровні гроші, продадуть сотню примірників в Галичині, а все видане завалаять ся по книгарнях, бо перейти границю ему не можно. А книжка писала ся не

*) аггели = біси.

для ста душ Галичан а перш усього, для своїх Українців, для тієї землі, на якій автор виходив ся з малої дитини може до старого старця.*)" І автор шле свій твір не в Галичину, а в Київ, або в Одесу, думаючи, що як пропадати, то краще на своїй землі, чим на чужині, а може, — віра сліпа, — хто его зна, може цензура і пропустить, бо сам автор запевне зна, що в его книжці нема ніякого жупелу, нічого грозячого „существующему строю государства“. Посилає, а там понюхають зшиток, діждуть часу, як природа понудить до еманаций, та й почнуть з першого листу: „ось вам українська література, ось вам ваші „Пісні“, ось вам ваші „Думи“, ось вам „Лірна поезія“!... На здоровя добродії!

Не звісно, якими інструкціями руководять ся наші цензори, а треба думати, що дуже грізними, і не дуже розумними. А як вони цензорюють, покажу на примірах.

Пересилаєте ви в цензуру збірник віршів в сотню або півтори. Знаючи цензорські звичаї, ви всякий волчець повикидали, так що й соринки нема ніде. Читає цензор, дивить ся і начитує:

Тяжко, важко в сьвіті жити
При лихій годині...

„Стій, що се? Се — невдоволенє „существующимъ строемъ“. Черк! червоним чорнилом раз і вдруге. Стоїть уже хрест, а почитайте той вірш далі, то й побачите, що автору тяжко жити того, що его пропасниця одолїла, а то — жінка утекла з околodoшим надзирателем...

Чита цензор далі лист, другий... Стій, що се?

Україно, Україно,
Наша рідна мати ..

„А, хахломанія, українофільство, сепаратизм...“ Черк раз і вдруге. А читайте далі, що там за сепаратизм:

Деж отак ще галушками
Вміють годувати.
Галушечка, мов душечка,
Сама в горло лине,
Як човничок по річеньці,
По масличку плине.

Добре. Найшли сепаратизм. Чита цензор далі лист другий, пятій, десятий... Стоп, — жупел!

Краю рідний, краю милий,
Тихий шум діброви...

„Ага, знов за своє? Шевченка пересьпівувати?“ (Попав пальцем в небо). Черк! черк! черк! Стоять хрести, а почитаймо далі, цікаво, як автор пересьпівує Шевченка.

Як то люблю, як пасуть ся
По тобі корови!

*) Ми навпаки думаємо, що краще нехай добру книжку прочитає сто душ, то вона зробить своє, як має пропадати. Чимало з українських писань перейшло відтак в книжки шкільні галицькі і тут читають се тисячі душ. Ред.

І бугай рябий між ними
 Ходє похажє,
 Мов султан гарем рогатий
 Часом оглядає...

Годі, побачили.

Понаставля тих цензор хрестів, оглянець ся потім, — почеркано багато: „не пропустить! Автор неблагонамірений“. І пропала книжка. Правда такої книжки й не шкода, та діло в тім, що навіть і такої книжки друкувати на Україні не можна... Пишіть при таких обставинах, підпишіть сучасні питання, йдіть в ногу з віком. Неможно, голубчики, не-можно.

А щож можно? Е та такі книжки, що друкувати можно. Сьмійтесь над мужиком, глузуйте над ним, паясничайте перед громадою, розигруйте перед нею в рудому парикові роль „рижого“. Цензор посьмієть ся і напише: „Дозволено цензурою 11 Іюня 1896 года“. І виходять з друкарень: „Разсказы изъ малорусскаго быта“ в трех, а то і в чотирех книжках, „Золоті сопілочки“, „Торбини регіту“ і другі талантиві твори.

Подумаєш, яке зло, яка зараза українська мова, що її так женуть! Татарин, жид, калмик, грузин, вірмен і т. д. мають більш права на виявлення своїх талантів, праці свого духу, ніж Українці. Москалі хотять перед усім світом запевнити, що Українці йолопи, ідіоти, а декотрі „писателі“ сьміливо, не думаючи, розписують ся в тім, що вони йолопи, ідіоти...

Жаль, великий жаль обгорта душу. Нехай би ми були в полоні у Азіятів: у Тамерляна, у Золотої Орди, тодіб хоч зрозуміло було, хто жене просьвіту і по якій причині жене. А тепер Росія надимаєть ся учити, осьвічати Европу а дома гасить кожен вільний, не казенний каганець просьвіти. Була година, коли думали на Руси, що й Українці люди, і як-що вони не ворогують (а де їм, і к чому ворогувати?) То можно і їм дати деяку волю в літературі. А тепер багач відніма „у нищого суму“, жене усякий почин, усякий рух духовний.

Забув великий народ заповіт свого великого сина:

На попріщѣ ума намъ стыдно отступать.

Пушкин.

Забув і поволік за собою все в Азію, на попятне. Забув великий народ, що просьвіта велике благо, що всякий промінь науки, гуманности, відкіль би він не просягав в серце народне, єсть благо. Забув, що і брати его хотять бути людьми, а не підніжками, або шукати его... Так знай же і казнись словами свого великого сина:

На попріщѣ ума намъ стыдно отступать. Знай же: стыдно, стыдно й стыдно!

II. Нагідка.

Контроля над громадскими касами позичковими.

Галицький виділ краєвий подає слідуєчий комунікат: На послідній сесії соймовій звернула комісія громадска увагу сойму на обставину, що після виказів, предложених виділом краєвим соймови, — на жаль не повних з причини недостатку зі сторони кількох виділів повітових — в краю єсть майже 3.335 позичкових кас громадских, посідаючих близько пять і пів міліона зр. майна, що майно се побільшає ся відсотками річно о кількесот тисяч зр., що отже біднійша часть населеня рілньничого краю, для котрої кредит гіпотечний за дорогий і неприступний, повинна в тих касах позичкових найти дешевий і легкий кредит, що однак ті каси виставлені на застою і утрату капіталу, бо з різних сторін краю дають ся чути наріканя, що визичені капітали остають довго в руках тих самих довжників, котрі платять лиш біжучі відсотки, або котрим ті відсотки дописують ся до довжної суми.

В наслідок того домагає ся комісія громадска, щоби виділ краєвий точно розслідив справу і евентуально призадумав ся над відповідними средствами заради, а о результаті здав справу соймови. Виконуючи згадане порученє, розіслав виділ краєвий до всіх виділів повітових обіжників, в котрім сконстатував на підставі актів, що переважна частина позичкових кас громадских повинить свою задачу відповідно там, де они остають під безнастанною і систематично зорганізованою контролею виділів повітових. Ся контроля лежить в тім, що урядникови виділу повітового велить ся провітрити що найменше один раз в році, при нагоді люстрації каси громадскі, звертаючи увагу передовсім на спосіб сплати капіталу і відсотків. Колиж згадані каси в переважній своїй частині, завдяки дійстній і не коштовній оціці репрезентацій повітових, відповідають своїй задачі, то не може бути сумніву, що і прочі каси можуть бути привернені до такого стану, щоби свою задачу сповняли.

Іде лише о се, щоби репрезентації повітові, в котрих повіті існують але ведені позичкові каси громадскі, хотіли щиро і прихильно заінтересуватись і заопікуватись згаданими касами, щоби репрезентация повітова взагалі уважала розвиток інституцій позичкових кас громадских в своїм повіті одним з найважнійших відділів, приналежних без сумніву по мысли §. 21 з. о репрез. повіт. до економічного заряду повіту, щоби зорганізовала на тій підставі систематичну контролю і не знеохочувалась перепонами, які походять з вкоріненого від довших літ лихого заряду місцевого. Після гадки виділу краєвого, до побореня сего для каси невідповідного заряду, виділ повітовий розпоряджає достаточними средствами в §§. 64 і 102 закона громадского і в законі з 19-го червня 1887 ч. 44 В. з. кр. о перейманю кас позичкових громадских в тимчасовий заряд повіту, а передовсім в інструкції виділу краєвого до того закона, виданій в порозуміню з намістництвом з 26-го вересня 1887 р. ч. 32 В. з. кр. з 1888.

Систематичною контролею, котра є не лише правом, але і обовязком репрезентації повітової з §. 98 зак. гром., зарадить ся — правда зразу

повільно, однак певно і безсумнівно — що не будуть залежності в ратах капіталу і процентах та що не будуть уділяти ся невідповідні позички.

Переняти громадську касу позичкову в тимчасовий заряд повіту, — на котрий в такому случаю переходить не лише обовязок стягати залежності, але і признавати позички в надзвичайних випадках, — не має ціли закрити сю касу. Бо після арт. III. згаданого закона з р. 1887 і §§. 10 і 15 наведеної висше інструкції, перенятє каси має ціль лиш єї упорядковати, а відтак она має бути віддана назад громаді в заряд. Так упорядкована каса при слідууючій постійній контролі, повинна відповісти і відповідає своїй цілі, як се доказують численні приміри.

Щоби мати погляд на теперішній стан адміністрації позичкових кас громадских і на наслідки контролі рад повітових над тими касами, вівзав виділ краєвий виділи повітові, щоби предложили єму до трех місяців подрібні відповіди:

1) В який спосіб зорганізовані нагляд і контроля виділу пов. над цілостію фундаційного майна громадского, а тим самим і над фундаціями громадскими, а коли такої організації нема, то треба вияснити причину сего браку і заявити, коли репрезентация повітова до введення дійсної контролі приступить.

2) В який спосіб згадані висше нагляд і контроля були доси виконувані, с. є. чи висиланєм періодичних (кілько раз річно) постійних або лиш случайних комісій до кожної громади на місце, чи виділи повітові жадають від громад предкладання книг і рахунків задля їх провірення і переведення тим способом постійної контролі над адміністрацією громадскою, а іменно чи і в який спосіб веде ся контроля в дотеперішних позичкових касах громадских.

3) Який успіх принесла дотеперішня контроля виділів повітових над згаданими касами позичковими. В тій цілі мають предложити виділи повітові дати по можности з послідного року: дотично стану кас взагалі, дальше стану дійсно стягнених в сїм році капіталів а окремо відсотків, стану залежностей в капіталі і відсотках, вкінни стану уділених позичок, а заразом для порівняня, о скільки можна, такі самі дати з давнійших часів перед введенєм контролі виділів повітових, а коли би така контроля ще й нині не була, то з року н. пр. 1890. Виділи повітові мають також розслідити подрібно і виділови краєвому в згаданім речинци предложити, чи і о скільки годить ся з дійсним станом річи закид, піднесений комісією громадскою, що визичені з позичкової каси громадскої капітали довгі літа осяють в руках тих самих довжників, котрі лише біжучі відсотки платять, або котрих ті відсотки дописують ся до давної єуми, та яких средств ужили доси виділи повітові до ухилєня згаданого надужитя.

Зміст одержаних справоздань подасть виділ краєвий до відомости союму і назве поіменно ті ради повітові, від котрих справоздана в означенім речинци не одержить.

Огляд політичний.

Австрійсько-угорська монархія. Переговори в справі австро-угорської угоди між обидвома міністерствами покінчені, так що угода може бути предложена парламентам в осінній сесії. Остатє ще неполагодженою справа квоти на спільні видатки. Угорська депутація квотова відповіла на друге австрійське нунціум, що остатє на первіснім своїм становищі. Однак після найповійших вістий повело ся гр. Баденьому виднати від угорської половини уступки в користь Австрії. Пересправи депутатий квотових почнуть ся знов імовірно у вересні.

Останніми днями розійшли ся вісти про зміну міністерства угорського. Банфі, котрий веде політику в дусі ліберальнім Векерлього, має уступити місце переходовому міністерству гр. Сапарого, бувшого міністра-президента. Сапарі мав би в дусі консервативно-католицьким перевести нові вибори до угорського сойму, щоби ослабити сторонництво ліберальне (зжидоватіле) і Косутівське.

Ліберали німецькі силкують ся утворити нове сторонництво, до чого положено почин на св. Петра і Павла в Празі, а до ухвал сего збору приступили і моравські та шлезкі ліберали. Однак німецькі народовці ведуть акцію на основі антисемітській і сим кладуть лібералам колоди під ноги, а до того і між проводирами лібералів нема одної думки, що до самих основ, на яких має опирати ся нове „поступово-народне сторонництво“. Коли бар. Хлюмецький єсть тої думки, що нове сторонництво поступове повинно приєднати „молоді сили“, але не відтручувати „давних випробованих“, голова німецьких мужів довірія в Чехах Др. Шлезінгер єсть тої думки, що поступове сторонництво німецьке не має бути переговором ліберальної сполученої лівниці, але новотвором. В радї державній, що збере ся між 15 або 20 вересня, виявить ся, на скільки сі змагання були удавні.

Заграниця. В критийській справі, яка тепер підчас парламентарних ферій скупила на себе увагу всіх, наступив значний зворот. Коли доси всі держави європейські поступали одностайно і старали ся вимогти на Туреччині певні реформи, тепер Англія вилучила ся з сего і починає політику ориєнтальну на власну руку. Дотогочасні проби Сальсберого в справі вірменській показали, що Англія не мала щасливої руки, а теперішнє відокремленє її в справі критийській може викликати нове замішанє. Інші держави обмежати муть ся на поради Портї, а також Греції, щоби спинила пособлюванє критийських повстанців, полишаючи їх своїй долі. Можна сумнівати ся, чи Критийці устоять ся супроти Туреччини, а тоді вина за все спадє на Англію.

Переписка редакції.

Вп. П. *Раковський* в Букачівцях. Ніякої відозви від Вас до уміщення ми не дістали, тим то Ваші докори про неприхильність нашого вістника до „Акад. Громади“ безосновні.

ЗМІСТ: I. Осиротіле гр. к. єпископство в Перемишлі. — II. Вісти: з України. — III. Контроля пад громадскими касами позичковими. — IV. Огляд політичний.

Видає і за редакцію одвічає: **Антін Березинський.**

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка під зарядом К. Беднарського.